

incidència en la traducció. Aquí és on rau la gran aportació de Chaume. Segons l'autor, si la finalitat d'un text fílmic és entretenir l'espectador, els films tendiran a emular la realitat, per això la noció de versemblança juga un paper rellevant en la confecció i traducció, doncs, del text audiovisual. I això no tan sols pel que fa al codi lingüístic, sinó també al visual: les imatges han de recordar imatges reals, els moviments han de ser coherents amb l'acció; així, els codis iconogràfics (icones, índexs, símbols), els codis fotogràfics (il·luminació, perspectiva, color), el codi de planificació (els plans), els codis de mobilitat (mobilitat dels personatges i objectes i de la càmera): proxèmica, cinèsica, articulació

bucal, codis gràfics (títols, rètols, didascàlies) i codis sintàctics (muntatge) incideixen decididament en la transmissió del sentit global del text audiovisual, i cal tenir-los en compte a l'hora de traduir aquest text. Com ja s'ha esmentat, aquesta és segurament l'aportació d'aquesta obra, tot i que, en conjunt, es tracta d'un llibre molt útil, tant per al traductor professional, en la seva formació, com per als investigadors, ja que ofereix un repàs exhaustiu de tot el que s'ha escrit sobre la traducció audiovisual fins als nostres dies.

Eduard Bartoll

Universitat Pompeu Fabra

Facultat de Traducció i Interpretació

DIAZ FOUCES, Oscar; GARCÍA GONZÁLEZ, Marta; COSTA CARRERAS, Joan

Traducció i dinàmica sociolingüística

Barcelona: Llibres de l'Índex, 2002, 293 p.

Les relacions entre la traducció/interpretació i la sociolingüística, i més concretament amb la política/planificació lingüística, són tan evidents com han estat poc estudiades. En els darrers temps, autors tan prestigiosos com Toury han reivindicat la connexió entre tots dos àmbits de recerca, si bé des d'una perspectiva més teòrica que aplicada, cosa que pot semblar sorprenent en un dels pares de la traductologia *descriptiva*. En aquest context, el llibre *Traducció i dinàmica sociolingüística* és una contribució valuosa a l'agermanament entre la traducció/interpretació i la sociolingüística, que combina sàviament l'ambició teòrica amb estudis de cas rellevants.

Traducció i dinàmica sociolingüística recull treballs de professors i investigadors de dues universitats capdavanteres en estudis de traducció (amb el permís de la UAB, s'entén): la Universitat de Vigo (representada per Oscar Diaz, Marta García, Carlos Garrido, Joan Miquel, José Henrique Peres i Joaquín Sueiro) i la Universitat Pompeu Fabra (representada per Victòria Alsina,

Jenny Brumme i Yannick Garcia). L'edició també és compartida, i la signen Oscar Diaz i Marta García per Vigo i Joan Costa per la UPF —el qual compensa l'absència d'un capítol seu amb el seu paper de revisor de tots els textos.

El llibre s'estructura en tres seccions dedicades a la relació entre el que els autors anomenen «mediació lingüística» i tres activitats que podem situar en l'òrbita de la sociolingüística: el que els editors anomenen «agençament lingüístic» (gal·licisme que ha fet poca fortuna entre nosaltres per designar sobretot la planificació de l'estatus), la configuració de la llengua estàndard (que en la divisió de Kloss correspondria a la planificació *del corpus*), i «la configuració dels discursos socials», un enunciat que aparentment ens transporta a l'anàlisi crítica del discurs.

A la primera secció trobem els treballs de Yannick Garcia (un estudi de cas sobre Catalunya), Marta Garcia (un estudi de cas sobre Galícia) i Oscar Diaz (una aproximació teòrica a la planificació de la mediació

lingüística). La segona secció conté les aportacions de Jenny Brumme (sobre el paper de la traducció en l'estandardització del romanès), Victòria Alsina (sobre el paper de la traducció en la configuració del que ella mateixa anomena «estàndard col·loquial» català) i Carlos Garrido (sobre el paper de la traducció científicotècnica en la promoció del gallec). Finalment, a la tercera secció contribueixen José Henrique Peres (amb una discussió sobre la relació entre la qualitat de les traduccions i el grau de desenvolupament de la cultura), Joan Miquel (amb un extens estat de la qüestió de les TIC) i Joaquín Sueiro (amb una panoràmica del paper de la traducció/interpretació en la colonització espanyola de les Filipines).

Com tota obra col·lectiva, *Traducció i dinàmica sociolingüística* ha de conjurar dos perills: el primer perill fa referència a la possible falta d'harmonia del conjunt, i el segon, a la possible desigualtat en la qualitat de les aportacions individuals. Tot seguit intentarem apreciar succintament fins a quin punt el llibre reïx en aquesta tasca. Això ens permetrà, entre altres coses, presentar amb una mica més de detall els articles que el formen.

Parlant del primer perill, la primera observació que cal fer és que, inevitablement, l'arquitectura del conjunt és perfectible. A la primera secció, trobem una proposta molt estimulante d'Oscar Diaz per a organitzar un programa d'agencament de la mediació lingüística, molt en la línia d'aquest autor gallegocatalà que l'any 1996 va participar al III Congrés Internacional sobre Traducció de la UAB amb un treball d'aquells que en anglès anomenaríem «seminal» intitulat «Traducció i *language planning*». Però cap dels dos estudis de cas de la secció (el de Yannick García sobre Catalunya i el de Marta García sobre Galícia) no s'inspiren en el seu plantejament, que consisteix a organitzar els factors rellevants d'un programa d'agencament de la mediació lingüística en tres categories definides pel tipus de control de l'activitat de mediació (d'accés, de l'execució i de l'impacte en el sistema lingüístic).

D'altra banda, aquests dos estudis no segueixen esquemes anàlegs, la qual cosa dificulta la comparació entre les experiències gallega i catalana, que almenys implícitament és un dels objectius del llibre. Per exemple, Marta García parla àmpliament de la traducció administrativa (on, per cert, omet qualsevol referència a la traducció del BOE al gallec), però Yannick García omet del tot la qüestió. En conjunt, tot i l'origen semblant dels dos articles (treballs de recerca predoctoral), el de Marta García té un aspecte més sòlid, sobretot des del punt de vista de la metodologia, que a part de la previsible anàlisi documental inclou un treball de camp amb entrevistes a sectors públics i privats relacionats amb el món de la traducció.

Una segona observació sobre l'harmonia del conjunt té a veure amb la mateixa divisió per seccions adoptada pels editors de l'obra. Si bé els tres primers articles realment escauen a la primera secció (que relaciona la traducció/interpretació amb la planificació lingüística), el lloc dels altres és més discutible.

A la segona secció (que relaciona la traducció/interpretació amb la configuració de l'estàndard), trobem un meritori estudi de Jenny Brumme sobre la formació del romanès modern. L'únic problema és que amb prou feines dedica una pàgina a la influència de les traduccions en aquesta formació. Potser conscient d'això, no és estrany que la mateixa autora reconegui (p. 130s) que «valdria la pena estudiar amb més detenició el paper de la traducció en l'estandardització d'aquesta llengua». També cal dir que la pretensió de Brumme d'agermanar el romanès amb el català i el gallec és molt discutible. Amb el gallec, en particular, potser s'hi podria agermanar el *moldau*, però és difícil veure els paral·lelismes amb el romanès. El segon article de la secció, de Victòria Alsina, també es queda curt respecte a les expectatives obertes pel títol de la secció. L'autora dedica més temps a «teoritzar» (amb un suport bibliogràfic més aviat feble) sobre l'estàndard col·loquial i a argüir que «no hi ha un argot català propi», que no pas

a il·lustrar com la traducció ha facilitat (o dificultat) la creació de l'estàndard col·loquial. És decebedor, en aquest sentit, que les extenses referències a un treball de M. Pujol sobre el català col·loquial en la literatura catalana i traduïda al català no vagin acompanyades de ni un sol exemple. I això que una de les conclusions de Pujol, segons la qual quan Pedrolo tradueix usa una llengua col·loquial menys genuïna que quan escriu, semblaria central per a l'argumentació d'Alsina. I el tercer article d'aquesta secció, clarament, no hauria de ser aquí, perquè a penes diu res sobre la configuració de l'estàndard, sinó a la primera secció, atès que diu coses molt interessants sobre el paper de la traducció científicotècnica en la *promoció social* del gallec. Un incís que cal fer en aquest punt és que, així com Marta García parla de «gallec» a seques, Carlos Garrido es refereix amb un cert èmfasi al «gallegoportuguès», cosa que en algun cas produeix una certa confusió (si «gallegoportuguès» és un compost com «serbocroat», aleshores el gallegoportuguès també és la llengua de Portugal, i, per tant, hi ha molts textos científicotècnics dels quals parla Garrido que ja són disponibles en aquesta llengua...).

El retret adreçat a la posició dels articles de la segona secció també es pot adreçar, i potser amb més raó, a la tercera secció, teòricament dedicada a relacionar la traducció/interpretació amb la configuració del(s) discurs(os) social(s). El primer article d'aquesta secció, a càrrec de J. Henrique Peres, és el que més s'hi acosta, tot i que la seva aportació més original (l'anomenat «efecte embut», en virtut del qual la traducció redueix per definició els recursos expressius del text original) el situa clarament en l'òrbita de l'impacte de la traducció en la llengua d'arribada. El segon article, que amb 58 pàgines és el més extens de l'obra, és directament inclassificable. Joan Miquel, ajudat per una colla d'il·lustracions, ens posa al dia molt eficaçment dels sistemes informàtics actuals, però es refereix gairebé tangencialment al programari de traducció, un punt

sobre el qual només versen tres de les seves 95 referències bibliogràfiques, i no diu res sobre la contribució de la tradumàtica a la configuració de cap discurs social. Si no és que, forçant les coses, arribem a la conclusió que el text mateix de Miquel és part del discurs social... I el darrer article, de Joaquín Sueiro, també sembla descol·locat. Aquí Sueiro ens ofereix una visió històrica i crítica de la transcendència de la traducció/interpretació en la història externa i interna de les llengües de les Filipines, un estudi de cas innovador i molt rigorós que potser hauria tingut més sentit a la primera secció: de fet, el mateix autor, a la pàgina 288s, insinua que no es pot destriar la història de la (pràctica de la) traducció de la història de la política lingüística.

Naturalment, els retrets referits a l'harmonia de l'obra són relativament importants, potser s'adrecen més als editors que no pas als autors i clarament no invaliden l'interès del conjunt. Aquest seria el punt en què caldria parlar del segon perill que afronta tota obra col·lectiva (la possible desigualtat en la qualitat de les aportacions individuals). Sobre això ja hem donat alguna indicació. *Traducció i dinàmica sociolingüística* reuneix valors consagrats com Oscar Díaz, que ens tornen a enlluernar amb la seva capacitat analítica, i valors emergents com Marta García, que ha de ser l'orgull dels seus mestres; ens ofereix estudis interessants sobre casos poc freqüentats entre nosaltres, i aquí cal destacar especialment la contribució de Joaquín Sueiro sobre les Filipines, molt més centrada en la traducció/interpretació que la de Jenny Brumme sobre el romanès; i conté altres contribucions d'un valor potser més discutible però que no fan naufragar l'obra ni, sobretot, la conclusió a què arriba el lector: que la intersecció entre la traducció/interpretació i la sociolingüística és un camp prometedor, i que a les nostres universitats hi ha gent ben preparada per a conrear-lo.

Albert Branchadell

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Filologia Catalana